

Тітова Л.О.

викладач кафедри інформатики
і інформаційно-комунікаційних технологій

Ковтанюк М.С.

викладач кафедри інформатики
і інформаційно-комунікаційних технологій

Ямковенко В.О.

здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація. У сучасному освітньому просторі, особливо під час війни, в тому числі й інформаційної, яку веде росія на території нашої держави, важливим викликом є формування та розвиток медіаграмотності здобувачів освіти. Тому педагогам варто вміти добирати засоби розвитку медіаграмотності, серед яких можемо виділити освітні онлайн-курси, ігрові симулятори та технологію штучного інтелекту.

Ключові слова: медіаграмотність, медіа, інформаційна грамотність, ігрові симулятори, штучний інтелект.

Titova L, Kovtaniuk M., Yamkovenko V. Digital tools for the development of media literacy of students. In the modern educational space, especially during the war, including the information war waged by Russia on the territory of our country, an important challenge is the formation and development of media literacy of students. Therefore, educators should be able to select media literacy development tools, including online educational courses, game simulations, and artificial intelligence technology.

Key words: media literacy, media, information literacy, game simulations, artificial intelligence.

Актуальність. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та інформаційна (медіа) війна росії проти України мають великий вплив на

життя кожного українця та робить проблему формування і розвитку медіаграмотності особливо актуальною. Ця проблема не може обійти стороною й освітян, адже основні знання з медіаграмотності людина отримує ще в школі, де її навчають критично мислити, аналізувати інформацію, яка надходить з різних джерел.

Проблему розвитку медіаграмотності здобувачів освіти розглядала велика кількість вітчизняних науковців: І. Воротникова, О. Жмуд, С. Кость, М. Медведєва, Я. Ярошик та інші. М. Медведєва розглядала медіаграмотність як рівень медіакультури, що пов'язаний з умінням застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, самовиражатися і комунікувати за допомогою медіа, сприймати та критично оцінювати, інтерпретувати інформацію, відрізнити істинну від хибної та розрізнити джерела медіа [5]. С. Кость описує медіаграмотність як аналітичні навички та здатність «читати» медіатексти шляхом інтеграції просторової та часової реальності [4].

Мета статті – проаналізувати можливості використання цифрові засоби розвитку медіаграмотності здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із засобів підвищення рівня медіаграмотності як учителів так і здобувачів освіти є освітні онлайн-курси, наприклад «Подумай двічі: платформа критичного мислення» на платформі «EdEra» [7] та «Медіаграмотність для освітян» – «Prometheus» [6]. Після проходження подібних курсів користувач може досягнути таких результатів:

- критично аналізувати інформацію;
- орієнтуватись в інформаційному просторі;
- стати більш свідомим та відповідальним споживачем інформації;
- зовиток навичок цифрової грамотності;
- вміння відрізнити достовірну інформацію від фейкових новин та маніпуляційних матеріалів.

Окрім цього користувач, пройшовши курс «Медіаграмотність для освітян» на платформі «Prometheus» може набути таких компетентностей:

- Загальні: осмислення інноваційних тенденцій освітньої галузі, вміння логічно та обґрунтовано відстоювати свою позицію, здатність взаємодіяти з іншими.
- Фахові: «професійно-педагогічна, інформаційно-комунікаційна,

інноваційно-дослідницька, методична, компетентності з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку, мовленнєва, цифрова, емоційно-етична компетентність; андрагогічна компетентність» [6].

Майже кожен сучасний здобувач освіти зареєстрований у соціальних мережах та є їх активним користувачем, у них він отримує безліч інформації, яку він має коректно «обробити». Також популярними є стрімінгові платформи, блоги та інші медіа, які мають не менший вплив на здобувачів [10]. Тому необхідно формувати та розвивати інформаційну та медіаграмотність здобувачів освіти, починаючи із дошкільної освіти та продовжуючи на подальших рівнях.

Для здобувачів одним із захоплюючих та мотивуючих засобів у формуванні медіаграмотності можуть стати ігрові симулятори. Розглянемо існуючі в україномовному цифровому просторі ігрові симулятори, призначені для розвитку медіаграмотності:

Медіазнайко – онлайн-сервіс, що дозволяє користувачу розглянути основні теми медійного поля. Перед ним стоїть 9 етапів, у яких потрібно відповідати на питання, а також можна спробувати себе як журналіст, створити сайт, газету (Рис. 1.), чи телепрограму. Зрозуміти як працюють медіа в Україні та їх вплив на споживача інформації.

Рис. 1. Створення газети в грі «Медіазнайко»

Пригоди Літератуса – гра має сюжет, котрий дозволить здобувачам зануритись у світ інформації (Рис. 2). В онлайн-грі головний герой Літератус прагне врятувати свою кохану Верітас, викрадену злим чарівником Маніпулісом. Гра має 10 рівнів, на кожному з яких Літератус стикається з різними завданнями, що вчить користувача критично оцінювати інформацію, яку він отримує з різних джерел [2].

Рис. 2. Інтерфейс гри «Пригоди Літератуса»

Медіаграмотна місія – ще одна цікава інтерактивна гра, де гравець повинен розпізнати фейки, пропанду та маніпуляції. Гра знайомить з актуальними проросійськими фейками та дає інструменти для їх розпізнавання, ви зможете на практиці застосувати знання про пропаганду, фейки, маніпуляції та джінсу (Рис. 3). Це дозволить розвинути критичне мислення здобувачів та допоможе стати їм свідомими споживачами інформації [8].

На нашу думку, одним з найперспективніших засобів розвитку медіаграмотності здобувачів освіти у сучасному цифровому світі є технологія штучного інтелекту (ШІ), яка стрімко «увірвалась» у наше життя, що призводить до появи дискусій серед дослідників, щодо застосування цієї технології в галузях освіти, науки, медіа. Технологію штучного інтелекту І. Воротникова розглядає як прорив у світі технологій, який суттєво впливає на різні сфери діяльності, не оминаючи

й освіти. Тому, щоб бути компетентною людиною потрібно оволодівати різного роду навичками та вміннями для кращої адаптації в сучасному світі [3].

Рис. 3. Проходження гри «Медіаграмотна місія»

ШІ може не тільки допомогти знайти матеріали, але й надихає на нові ідеї для майбутніх досліджень, протилежністю цього може бути не правдива та науково не обґрунтована інформація, яку людина сприймає за реальну [9].

У сучасному світі в період війни з'явилась значна кількість діпфейків, створених за допомогою штучного інтелекту, результатом чого є розповсюдження не правдивої інформації серед громадськості. Одним із застосунків, що дозволяє створити простий діпфейк за допомогою ШІ є Canva (Рис. 4).

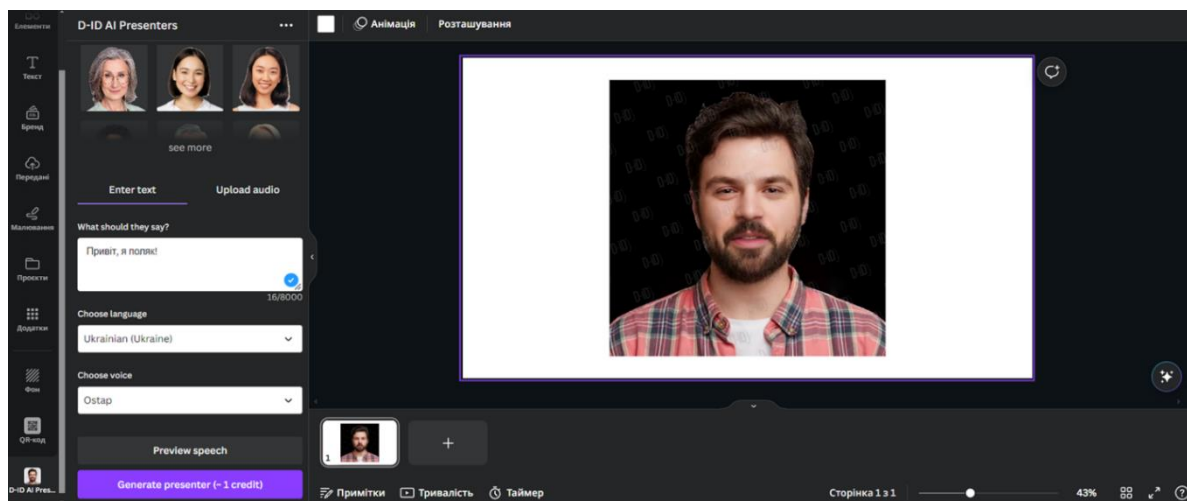

Рис. 4. Онлайн-сервіс Canva з використанням ШІ

Даний онлайн-сервіс має додаток під назвою «D-ID AI Presenters», котрий із фотографії формує відео, яке може використовуватись як зловмисна пропаганда. Для цього потрібно обрати одну із запропонованих фотографій, або завантажити свою, ввести текст, задати мову, обрати голос, котрий буде відтворюватись та натиснути кнопку «Generate presenter». Також варто зауважити, що одна генерація діпфейку дорівнює одному кредиту [1].

У цьому контексті використання штучного інтелекту може мати як позитивний, так і негативний вплив на процес розвитку медіаграмотності здобувачів.

Переваги впровадження ШІ у процес формування та розвитку медіаграмотності здобувачів:

- інтерактив (ШІ дозволяє актуалізувати знання здобувачів за допомогою інтерактивних вправ, візуалізацій);
- доступність (доступ до ШІ може мати будь-хто та будь-де, включаючи здобувачів з особливими освітніми потребами);
- індивідуалізація навчання (використовуючи ШІ вчитель може адаптувати завдання та навчальний матеріал до потреб, а також рівня знань та умінь здобувачів).

Основними ризиками застосування ШІ є:

- залежність (надмірне використання технологій на базі ШІ, що може призвести до відсутності аналізу та обробки інформації здобувачами);
- надмірна доступність (відсутність вікових обмежень для користувачів, наслідком цього є некоректне формування уявлення про навколишній світ).

Вирішенням наведених проблем є використання надійних та перевірених інструментів на базі ШІ, а також належний рівень підготовки педагогів до використання технологій ШІ як засобу взаємодії з інформацією. Оскільки штучний інтелект може бути як інструментом підвищення медіаграмотності здобувачів, так і потенційною загрозою для їхнього розвитку, важливо збалансувати використання штучного інтелекту з розвитком критичного мислення та аналітичних навичок шляхом безпосередньої взаємодії з медіаресурсами. Необхідно ретельно та відповідально продумати ефективні стратегії для використання ШІ у процесі розвитку медіаграмотності здобувачів.

Висновки. Формування медіаграмотності здобувачів освіти є однією з важливих проблем, особливо у період сьогодення. Тому сучасним педагогам необхідно правильно добирати засоби для

забезпечення формування інформаційної та медіаграмотності здобувачів у процесі навчання, при цьому забезпечуючи безпосередню взаємодію та даючи інструменти для критичної оцінки інформації. Це дозволить здобувачам бути об'єктивними та «підкованими» у роботі з різноманітними інформаційними джерелами.

Література

1. Canva. *Canva*. URL: https://www.canva.com/uk_ua/.
2. Medvedieva M.O., Titova L.O. Means of gamification in the formation of media literacy as an element of information and digital competence of participants in the educational process. *Information technologies and management in higher education and science* : International scientific conference. 28 November 2022. Ferghana, Republic of Uzbekistan, pp. 294–297.
3. Воротникова І. Професійний розвиток вчителів природничої та математичної галузей з використання штучного інтелекту. *Open educational e-environment of modern university*. 2023. No. 15. pp. 18–34.
4. Кость С. П. Теоретичні поняття і терміни медіаосвіти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2017. № 1. С. 178–186.
5. Медведєва М. О. Медіаграмотність для освітян : навч. посіб. Умань : Візаві, 2020. 118 с.
6. Медіаграмотність для освітян. *Prometheus*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3.
7. Подумай двічі: платформа критичного мислення. *Каталог онлайн курсів з сертифікатом | EdEra*. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/1700>.
8. Тітова Л. О. Онлайн-засоби формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання. *Věda a perspektivy*. 2022. № 5(12). С. 132–143.
9. Цимбалюк Ю. А. Перспективи використання штучного інтелекту в освіті. *Інновації та інтеграція цифрових трендів освітянського простору в економіку знань*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-332-6-71>.
10. Ямковенко В.О. Культурна роль медіа та стрімінгових платформ: нові засоби споживання контенту. *Актуальні соціально-філософські проблеми сучасності : матеріали XVI Всеукраїнської студент. наук. конф.*, м. Умань, 23 лип. 2023 р. Умань, 2023. С. 76–79.